

OPZHN

V POHRANIČNÍM SRAŽENÍ

Článek je obsahově zaměřen na plánování, řízení a plnění hlavních opatření OPZHN v pohraničním sražení vedeném vševojskovou armádou. Zdůrazňuje zejména význam komplexnosti řešení OPZHN a podrobněji se zabývá problematikou odstraňování následků použití ZHN nepřitelem.

K organizaci a plánování OPZHN je důležité si ujasnit za jakých podmínek může pohraniční sražení probíhat. V tomto směru, z hlediska řešení problematiky, jde zejména o možnosti použití ZHN nepřitelem.

V našich konkrétních podmínkách může pohraniční sražení probíhat s použitím jaderných zbraní i bez nich. V případě vedení pohraničního sražení bez jaderných zbraní nelze vyloučit použití chemických a biologických zbraní. Za podmínek, kdy pohraniční sražení by bylo zahájeno bez použití jaderných zbraní, může se toto bezjaderné období změnit v období rozhodné jaderné činnosti. Proto organizaci, řízení a plnění opatření OPZHN musí být věnována trvalá pozornost.

Hlavní úkoly štábu vševojskové armády v organizaci a řízení OPZHN při plánování a vedení pohraničního sražení

Hlavní řídicí orgán OPZHN u vševojskové armády je velitel armády. Na základě jeho rozhodnutí štáb armády rozpracovává opatření OPZHN, organizuje jejich splnění a kontroluje plnění uložených úkolů.

Jeden z prvních úkolů v organizaci OPZHN, které štáb armády plní v období plánování pohraničního sražení, je zpra-

covávat „Nařízení pro OPZHN“ a „Plán OPZHN“. **Podkladem ke zpracování uvedených dokumentů jsou**

- směrnice velitele fronty pro OPZHN,
- rozhodnutí velitele armády,
- vyhodnocení situace a možnosti nepřitele v použití ZHN a zápalných látek,
- vyhodnocení stavu připravenosti podřízených štábů a vojsk v OPZHN a stavu pohotovosti jednotek a prostředků vyčlenovaných do záchranných a uvolňovacích odřadů,
- stupeň zabezpečení vojsk prostředky OPZHN a jejich technický stav,
- rozsah vybudování a možnosti využití úkrytů, polních velitelských stanovišť a ostatních ženiných objektů budovaných v rámci operační přípravy státního území,
- pohotovost sil a prostředků OPZHN teritoria a možnosti jejich využití ve prospěch vojsk vševojskové armády,
- epidemiologická a celková zdravotní situace v pásmu armády a u mobilizovaných záloh. (Radiační a chemická situace by v období přípravy pohraničního sražení měla být negativní a proto není uváděna),
- vyhodnocení povětrnostních a terénních podmínek a času, který je k dispozici na plnění opatření OPZHN do zahájení pohraničního sražení.

„Nařízení pro OPZHN“ i „Plán OPZHN“ zpracovává operační oddělení armády v součinnosti se zpravodajským, ženiným, chemickým, spojovacím a tanko-automobilním oddělením a štábem týlu armády.

V Nařízení pro OPZHN jsou zpravidla řešeny tyto body:

a) Možnosti nepřítele v použití ZHN a zápalných látek.

b) Radiační, chemické a biologické pozorování a varování před radioaktivním, chemickým a biologickým zamořením. Tento bod zahrnuje i pozorování vzniku požárů a varování vojsk o nebezpečí požárů.

c) Radiační, chemický a biologický průzkum.

d) Nepravidelná změna prostorů.

e) Ženijní úprava terénu a maskovací práce.

f) Preventivní opatření požární ochrany.

g) Protiepidemiologická, hygienická, speciálně profylaktická opatření a zdravotnické odsuny.

h) Překonávání pásem zamoření, boření, záplav a požárů.

i) Zabezpečení vojsk prostředky OPZHN.

j) Odstraňování následků jaderných úderů nepřítele.

k) Hlášení.

V bodech ad b až i jsou stanoveny u každého opatření OPZHN konkrétní úkoly a organizace jejich plnění.

Plán OPZHN obsahuje organizaci, úkoly a možnosti plnění opatření OPZHN při zaujímání operační sestavy, plnění úkolů při krytí státní hranice (která je součástí pohraničního sražení a musí vycházet ze zámyslu a cíle pohraničního sražení) a při vedení pohraničního sražení. Poznatky z praxe ukazují, že z důvodů větší přehlednosti a rychlejší použitelnosti při řízení OPZHN je výhodnější tento plán zpracovávat graficky.

Dále štáb armády zpracovává tyto dokumenty k řízení OPZHN:

— Mapu radiační a chemické situace, kterou v plném rozsahu vedou operační oddělení, chemické oddělení PVS a TVS armády. Ostatní oddělení armády vedou radiační, chemickou a biologickou situaci jen v nezbytně nutném rozsahu.

— Přehled o ozáření vojsk armády. Tento dokument vede organizačně mobilizační oddělení armády s podrobností a dva stupně níže. Ostatní oddělení armády vedou přehledy o ozáření za podřízená vojska.

— Přehled o úderech ZHN nepřítele i vlastních, přehled ztrát způsobených nepřátelskými údery ZHN a přehled o povětrnostní situaci (výškové i přízemní).

Potřebnou pozornost musí štáb armády věnovat též zabezpečení vojsk prostředky OPZHN a kontrole správného pochopení a plnění vydaných nařízení pro OPZHN. Kontrolní činnost musí být tak organizována, aby postihla všechna rozhodující opatření OPZHN. Operační oddělení se zaměřuje zpravidla na kontrolu vševojskových opatření OPZHN a ostatní oddělení na ta opatření, která jim kompetentně přísluší.

V případě zahájení pohraničního sražení bez použití jaderných zbraní má mimořádnou důležitost **včasné vyhodnocení příznaků přechodu na jaderné zbraně**. Za té situace je pak úkolem štábu armády (kromě dalších úkolů) zabezpečit nezbytně nutná opatření ke zvýšení účinnosti OPZHN u vojsk armády.

Po použití ZHN nepřítelem je jedním z prvních úkolů štábu armády zpracovat **komplexní předpověď vzniku pásem (prostorů) zasažení, zamoření, boření, záplav a požárů**. Tento dokument je podkladem k vyhodnocení po úderech ZHN nepřítelem, k výpočtu ztrát a přijetí rozhodnutí velitele armády k odstranění následků po nepřátelských úderech ZHN a k obnově bojeschopnosti vojsk.

V praxi se nám osvědčilo, že komplexní předpověď, vyhodnocení a návrh na odstranění následků po napadení ZHN a na obnovu bojeschopnosti zpracovává předem připravená a dočasně vytvářená skupina OPZHN. Náčelníkem této skupiny je vyčleněný důstojník - specialista operačního oddělení a dále ji tvoří skupina po jednom důstojníku ze ženijního, chemického, spojovacího, tanko-automobilního, organizačně mobilizačního oddělení a ze štábu týlu armády.

Dalším úkolem štábu armády v OPZHN je:

a) Zabezpečit průběžné varování vojsk před radioaktivním, chemickým a biologickým zamořením před nebezpečím požárů (možnosti mechanizace). Tento úkol plní radiační středisko armády v síti radiační informace. Varování zdvojnásobí směroví důstojníci operačního oddělení k vševojskovým svazkům a odborní náčelníci k vojskovým svazkům a armádním útvarům. Zabezpečit zjišťování parametrů jaderných výbuchů. V časových normách a podle stanovené metodiky práce musí štáb armády hlásit na štáb frontu parametry nepřátelských úderů ZHN, ztráty způsobené těmito údery a přijatá opatření.

b) Organizovat a řídit radiační, chemický a biologický průzkum, vyhodnocování radiační, chemické a biologické situace (v zájmovém pásmu činnosti armády).

dy), překonávání zamořených pásem (prostorů) a činnost vojsk v nich.

c) Organizovat a řídit odstranění následků použití zbraní hromadného ničení nepřítelem a obnovu bojovosti vojsk armády. (Podrobněji o plnění tohoto úkolu bude pojednáno v další části článku).

Štáb vševojskové armády má důležité místo v organizaci a řízení OPZHN. Jeho úkoly jsou stanoveny předpisem Vševojsk-2-1, str. 71 až 78 a dále předpisem Vševojsk-2-5. Poznatky z praxe ukazují, že k organizaci a řízení OPZHN je zvláště důležité zabezpečit centrální řízení OPZHN — komplexně řešit opatření OPZHN — dovedně využívat organické a vyčleněné síly a prostředky OPZHN a zabezpečovat včasné proniknutí vydaných nařízení a jejich důslednou realizaci.

Plnění hlavních opatření OPZHN v pohraničním sražení

a) Radiační, chemický a biologický průzkum.

Vojska s úkoly příkrytí státní hranice budou plnit úkoly radiačního, chemického a biologického průzkumu především jejich organickými silami a prostředky. Armádní prostředky budou plnit úkoly radiačního, chemického a biologického průzkumu zejména ve prospěch armádní raketové brigády, druhého sledu a míst velení armády.

V závislosti na zmobilizování TRHS (pozemní i vzdušné složky) budou vojska armády využívat výsledky její činnosti. Právě dovedné využití sil a prostředků TRHS může pozitivně ovlivnit včasnost zjištění celkové radiační, chemické a biologické situace. Dále existence TRHS umožňuje šetřit jednotky radiačního a chemického průzkumu armády. V tomto směru jde o období, kdy vojska armády působí na vlastním území. Po překročení státní hranice přebírají veškerou tíhu plnění tohoto úkolu jednotky radiačního a chemického průzkumu svazků a útvarů armády.

V průběhu vedení pohraničního sražení bude úsilí radiačního a chemického průzkumu položeno na směr hlavního úderu a na prostory rozmístění raketového vojska, druhého sledu a místa velení.

Na základě provedených počtů se ukazuje, že nejvýhodnější je použít radiačního a chemického průzkumu takto:

1/3 těchto jednotek trvale vyčlenit k radiačnímu, chemickému a biologickému pozorování a k průzkumu v blízkosti chemických pozorovatelů; zbytek jednotek ponechat k plnění úkolů radiačního, che-

mického a povšechného biologického průzkumu (včetně plnění úkolů v ZUO). K plnění úkolů vzdušného radiačního průzkumu je nutné vyčlenit u divizí po 1 až 2 vrtulnicích a u armády 2 až 3 (plní současně úkoly průzkumu prostorů zasažení jadernými zbraněmi).

Výsledky radiačního a chemického průzkumu na štábu armády zpracovává radiační středisko a výsledky biologického průzkumu zdravotní oddělení armády. Závěry z vyhodnocení radiační, chemické a biologické situace jsou důležitým podkladem k dalšímu řízení činnosti podřízených vojsk.

b) Rozptýlení vojsk a nepravidelná změna jejich rozmístění.

Rozptýlení svazků, útvarů a jednotek dosahujeme dodržováním norem stanovených k rozmístění vojsk, stanovením širokých pásem svazkům, využitím co největšího počtu pochodových os, dodržováním stanovených vzdáleností mezi proudy, zabráněním hromadění vojsk a vytvářením potřebných mezer k manévru vojsk.

Nepravidelná změna prostorů je žádoucí s důrazem na raketové útvary, místa velení a 2. sledy. Je však nezbytně nutné, aby tato změna byla uskutečněna do předem vybudovaných prostorů. Při určování záložních prostorů se musí vycházet ze zámyslu použití svazků (u kterých má dojít ke změně prostorů) dále je nutné brát zřetel na převládající směr větru a na bezpečnou vzdálenost od prostorů možných požárů, záplav a závalů.

c) Ženíjná úprava prostorů zaujímaných vojsky a týlovými útvary a zařízeními.

Výchozí prostor armády k vedení pohraničního sražení je nutné budovat tak, aby splňoval tyto hlavní požadavky:

— umožnit svazkům a útvarům rychlý manévr ze stálých posádek do prostorů rozptýlení a do operační sestavy armády,

— zabezpečit maximální ochranu vojsk proti nepřátelským jaderným úderům (zejména proti 1. hromadnému jadernému úderu),

— umožnit úspěšné splnění úkolů příkrytí státní hranice a vedení pohraničního sražení.

Prvosledové svazky, útvary a jednotky, příkrytí provádějí využívají stálé objekty, vybudované v rámci operační přípravy státního území. Ženíjní objekty se dále budou v pořadí, které je zejména ovlivňováno místem v operační sestavě armády, úkolem svazku (armádního útvaru)

a množstvím času, které je k dispozici do zahájení pohraničního sražení.

I v průběhu střetného sražení je nutné využívat k ochraně živé síly nejen bojovou techniku, ale i ochranné vlastnosti terénu a podle možností terén ženijně upravovat s důrazem zejména na zvýšení účinnosti ochrany raketových útvarů, míst velení, druhých sledů a týlu.

d) Volba nejúčelnějších způsobů překonávání zamořených prostorů a zabezpečení ochrany vojsk při dlouhodobé činnosti v zamořeném terénu.

Překonávání zamořených prostorů nebo činnost vojsk v zamořených prostorech musí být řešeny tak, aby bylo zabezpečeno splnění stanoveného bojového úkolu při zachování bojeschopnosti vojsk. Řídicí úlohu ve zpracování návrhu na překonání zamořených prostorů a činnosti vojsk v nich má operační oddělení armády. Tento úkol řeší v těsné součinnosti s chemickým a ženijním oddělením a štábem týlu armády. Jde-li o prostor zamořený BBP, pak v součinnosti se zdravotním oddělením armády. Týká-li se zamoření některého vojskového svazku nebo armádního útvaru, pak se na řešení situace podílí i příslušný odborný náčelník.

Způsoby překonání pásem (prostorů) zamoření jsou závislé na druhu a stupni zamoření, na stavu komunikací a objížďek v prostorech zamoření a na celkové situaci. Ve všech případech je nutné stanovit takový způsob překonání, aby zabezpečoval splnění uloženého úkolu a aby došlo k co nejmenšímu ozáření a zamoření vojsk. Dovolí-li to situace, je nutné obejít pásma zamoření všemi silami nebo částí sil. Prostory chemického a biologického zamoření se budou zpravidla obcházet. Není-li možno je obejít, pak je vojska překonávají beze změn v bojové sestavě, na směrech zabezpečujících co nejmenší zamoření živé síly.

Ochranu osob při dlouhodobé činnosti vojsk a týlu dosahujeme celým komplexem opatření stanovených předpisem Vševojsk-2-1, článek 61—63.

e) Kontrola radioaktivního ozáření osob.

Opatření související s kontrolou radioaktivního ozáření osob se realizují již od uvádění vojsk do bojové pohotovosti. K zjištění dávky ozáření se používají tabulkově přidělené dozimetry.

Povinností štábu armády je vést přehled o radioaktivním ozáření vojsk s podrobností o dva stupně níže. Podkladem k vedení tohoto přehledu jsou výsledky

kontroly ozáření osob, které zpracovávají jednotlivé stupně velení a štáb armády je obdrží od svazků a armádních útvarů v operačních a bojových hlášeních. Údaje o dávkách ozáření se předkládají jednou denně. Při obdržení dávky ozáření nad 100 rentgenů se hlášení podává okamžitě. Přehled o radioaktivním ozáření se vede v procentech a vykazují se dávky ozáření v těchto hodnotách: do 50 r; 50—100 r; 100—200 r a nad 200 r. Je velmi důležité, aby štáb armády vyhodnocoval vliv ozáření na bojeschopnost vojsk a bral v úvahu toto ozáření při stanovení dalších úkolů.

f) Odstraňování následků použití ZHN nepřítelem.

Organizace odstraňování následků použití ZHN nepřítelem při vedení pohraničního sražení bude záviset zejména na

- počtu, mohutnosti a družích nepřátelských úderů ZHN,

- způsobu uskutečnění nepřátelských úderů (na co bylo vedeno úsilí jaderných úderů a v jakém rozsahu),

- situaci vlastních vojsk a úkolu, který má armáda plnit,

- rozsahu zamoření, boření, záplav a požárů,

- situaci nepřítele a jeho pravděpodobném zámyslu další činnosti,

- možnostem svazků a armádních prostředků v odstraňování následků nepřátelských úderů ZHN,

- pohotovosti sil a prostředků včleňovaných do armádních záchranných a uvolňovacích odřadů,

- možnostech použití armádních sil a prostředků k zesílení svazků a armádních útvarů k odstranění následků napadení ZHN nepřítelem,

- rozsahu vyčlenění sil a prostředků frontu, plánovaných ve prospěch armády, na odstranění následků nepřátelských úderů ZHN,

- stavu pohotovosti teritoriálních sil a prostředků OPZHN a možnostech jejich využití,

- terénu a povětrnostních podmínkách.

Rozbory možností nepřítele v použití ZHN a možností vlastních vojsk v OPZHN ukazují, že odstranění následků po nepřátelských úderech ZHN bude velmi složité. Nelze vyloučit, že přes důsledné plnění opatření OPZHN dojde u některých svazků po hromadném jaderném úderu, k podstatnému oslabení až ke ztrátě bojeschop-

nosti. V takových případech bude velmi důležité, aby štáb armády včas zjistil, které svazky a armádní útvary jsou bojeschopné a mohou pokračovat v plnění bojových úkolů, které jsou nebojeschopné nebo které mají sníženou bojeschopnost.

U svazků, armádních útvarů a zařízení může se odstranění následků nepřátelských úderů ZHN řešit

- využitím zbylých organických sil a prostředků svazků (armádních útvarů) a zásahem armádních záchranných a uvolňovacích oddílů (na stupni armády bývají zpravidla organizovány dva ZUO),

- zesílením svazků silami a prostředky armády (uskutečnění zásahu SZO, MSO apod.) a využitím organických sil a prostředků svazků,

- využitím teritoriálních prostředků a organických sil svazků (armádních útvarů),

- použitím vyčleněných (pro armádu) frontových sil a prostředků a využitím zbylých organických sil a prostředků svazků,

- jen vlastními organickými prostředky a silami svazků (armádních útvarů).

Při řešení odstranění následků napadení ZHN je jeden z prvořadých úkolů zabezpečit obnovu narušeného velení. Dále je nutné stanovit

- kdo provede průzkum ohnisek zasažení jadernými a chemickými zbraněmi a BBP a dokdy a kam mají být dodány výsledky průzkumu,

- kam vyvést zbylé útvary a svazky z prostorů úderů ZHN (z prostorů zasažení, zamoření, boření, záplav a požárů), aby mohly pokračovat v plnění bojového úkolu,

- prostory a dobu soustředění ZUO a jejich úkoly,

- kam evakuovat z ohnisek úderů ZHN osoby, výzbroj, materiál a dopravní prostředky,

- síly a prostředky vyčleněné k záchranným pracím a léčebně odsunová opatření a prostor jejich nasazení,

- kde uskutečnit speciální očistu, jakými prostředky (kdo a kde rozvine MSO apod.),

- organizaci a vyčlenění sil a prostředků na uvolnění a obnovu komunikací k manévru vojsk a lokalizaci (likvidaci) požárů,

- izolaci a karanténu případně další protiepidemická opatření v prostorech biologického napadení,

- jak bude zabezpečeno doplnění vojsk materiálem a technikou.

Při značných ztrátách, způsobených jadernými údery nepřítel a při narušení organizační celistvosti divizí nebo jejich jednotlivých částí, jsou všichni zbylí vojáci, bojová technika, dopravní prostředky a materiál slučovány do sborných oddílů. Na základě celé řady dílčích poznatků bude v řadě případů výhodnější nevytvářet sborné oddíly, ale jednotlivé bojeschopné jednotky sloučit do plného pluku. Tuto možnost lze za určité situace aplikovat i mezi divizemi.

Komplexní návrh na odstranění následků po použití ZHN nepřítel zpracovává dočasně vytvářená skupina OPZHN (její složení uvedeno v předcházející části článku).

Velitel armády na základě vlastního vyhodnocení situace a výslednutí informací a návrhu, vydá své rozhodnutí, ve kterém řeší:

- jak dále plnit stanovený bojový úkol (ve změněných podmínkách po nepřátelských úderech ZHN),

- jak odstranit následky nepřátelských úderů ZHN a jak dosáhnout rychlou obnovu bojeschopnosti vojsk.

V další své činnosti musí štáb armády zabezpečit proniknutí nařízení velitele armády do štábů svazků (armádních útvarů), řídit vyčlenění a použití armádních ZUO a ostatních armádních prostředků, kontrolovat správné plnění vydaných nařízeních a v nařízených termínech podávat hlášení na štáb frontu.

Odstranění následků použití ZHN nepřítel je složitý a náročný úkol. Jeho úspěšné zabezpečení a realizování pozitivně ovlivní bojeschopnost vojsk a v důsledku toho i plnění úkolů pohraničního sražení.